

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1930.

Första kammaren.

Nr 31.

Fredagen den 9 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 3.30 e. m.

Justerades protokollen för den 3 och den 6 innevarande månad.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 190, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till kraftstation vid Malfors;

nr 191, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa med reglering av vattenavrinningen i Motala ström mellan Vättern och Roxen sammanhängande frågor m. m.;

nr 192, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående kronans deltagande i regleringen av sjön Torrön;

nr 193, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående elektrifiering av statsbanan Järna—Norrköping—Malmö jämte vissa till densamma anslutande statsbanelinjer;

nr 194, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till statens järnvägar för skenfria vägkorsningar m. m.;

nr 195, på grund av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i anledning av Markaryd—Veinge järnvägsaktiebolags skuldförhållande till staten;

nr 196, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkt 118, gjorda framställning angående ökade medel för uppehållande av serafimerlasarettets verksamhet;

nr 197, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående om- och tillbyggnad av anatomiska institutionen vid universitetet i Uppsala;

nr 198, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överflyttande av en parallellavdelning i realskolan vid högre allmänna läroverket å Södermalm i Stockholm till Katarina realskola därstädes;

nr 199, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för medicolegala besiktningar;

nr 200, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till utbildningskurs för rättsobducenter;

nr 201, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel till återuppförande av en nedbrunnen gymnastikbyggnad vid statens uppfostringsanstalt å Bona m. m.;

nr 202, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bidrag till resor för patienter vid vissa anstalter för radiumbehandling jämte en i ämnet väckt motion;

nr 203, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till överståthållarämbetet;

nr 204, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till särskild polisverksamhet för uppdagande av olovlig införsel av spritdrycker m. m. jämte en i ämnet väckt motion;

nr 205, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till arbetsrådet;

nr 206, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till fögderiförvaltningarna m. m.;

nr 207, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss årlig ledighet för häradsskrivarna;

nr 208, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medgivande att med Danmark träffa överenskommelse beträffande isbrytningen i Öresund samt vissa angränsande farvatten; samt

nr 209, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anskaffande av ytterligare ett statens isbrytarfartyg.

Anmälades och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 211, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen om godkännande av en konvention angående internationella utställningar.

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 216, i anledning av väckt motion om ändring av viss bestämmelse rörande tilläggsersättning å livränta av statsmedel till följd av olycksfall i arbete;

nr 217, i anledning av väckt motion om ersättning åt Knut Sigurd Bexelius för olycksfall under arbete vid ett av arbetslöshetskommissionen anordnat arbetsföretag;

nr 218, i anledning av väckta motioner om årliga understöd åt fyra genom misstag under tjänstutövning av barnmorska skadade barn;

nr 219, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 5 och 6 §§ i lagen den 11 oktober 1907 (nr 85) angående civila tjänst innehavares rätt till pension; samt

nr 220, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring under budgetåret 1930/1931 för viss personal inom den civila statsförvaltningen, i vad avser pensions- och indragningsstaterna.

Ang.
skydd mot
samvetstväng
vid s. k.
blandade
äktenskap.

Herr statsrådet och chefen för eklelesiastikdepartementet **Lindskog**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Hellbergs interpellation angående skydd mot samvetstväng vid s. k. blandade äktenskap, erhöi ordet och anförde: Herr talman! Med anledning av herr Hellbergs till mig ställda interpellation ber jag att få avgiva följande svar.

Den katolska kyrkorättens nu gällande regler i det i interpellationen avsedda ämnet återfinnas i den nya kodifikation, som under titeln Codex iuris canonici den 27 maj 1917 antogs att träda i kraft pingstdagen den 19 maj 1918. De viktigaste hithörande canones hava i svensk översättning följande lydelse:

Can. 1060. *Kyrkan* förbjuder överallt på det strängaste, att äktenskap ingås mellan två döpta personer, av vilka den ena är katolik men den andra tillhör ett kätterskt eller schismatiskt samfund, men om fara är förhanda att den katolske kontrahenten och avkomlingarna avfalla, så förbjödes ett sådant äktenskap även av *gudomlig lag*.

Can. 1061. § 1. Kyrkan befriar från hinder på grund av olikhet i religion endast på följande villkor:

1. att rättmätiga och vägande skäl påkalla det;
2. att den icke-katolske kontrahenten utfäster sig att använda faran för av-

fall från den katolska kontrahentens sida och båda makarna förbinda sig att katolskt låta döpa och uppfostra sina avkomlingar;

3. att moralisk visshet förefinnes, att dessa försäkringar komma att uppfyllas.

§ 2. Försäkringarna skola på behörigt sätt skriftligen upprättas.

Can. 1062. Den katolska kontrahenten är förpliktad att med klokhet verka för den icke-katolska kontrahentens omvändelse.

Can. 1063. § 1. Även om kyrkan givit dispens från hindret på grund av olikhet i religion, äga kontrahenterna icke, vare sig före eller efter äktenskaps ingående inför kyrkans ögon, själva eller genom ombud, i syfte att avgiva eller förnya sitt samtycke till äktenskapet vända sig till en icke-katolsk funktionär, som har kyrkliga förrättningar sig anförtrodda.

I fortsättningen av denna canon medgives rätt att anlita civil vigselförrättare, då den borgerliga lagen fordrar det.

Enligt canon 1064 åligger det själasörjaren att avskräcka från blandade äktenskap men också att, om detta ej lyckas, noga tillse, att vid sådant äktenskaps ingående Guds och kyrkans lagar iakttagas samt att med all flit vaka över att därvid givna löften troget uppfyllas.

Av canon 1094 och följande framgår, att så snart endera kontrahenten är katolik, kyrkan anser äktenskapet vara ogiltigt, om dess former ej iakttagits.

Can. 2319. § 1. Av sådan regelrätt exkommunikation, vars ådömande ankommer på ordinarius (d. v. s. biskopen eller hans generalvikarie), drabbas katoliker:

1. som i strid mot stadgandet i can. 1063 § 1 ingå äktenskap inför icke-katolsk präst;

2. som ingå äktenskap med uttryckligt eller tyst avtal att alla eller några avkomlingar skola uppfostras utanför katolska kyrkan;

3. som uppsåtligen företaga sig att lämna sina barn åt icke-katolsk präst att döpas;

4. Föräldrar eller de, som äro i föräldrars ställe, vilka uppsåtligen lämna barnen att uppfostras eller undervisas i en icke-katolsk religion.

Genom vad nu anförts ur den gällande katolska kyrkorätten torde interpellantens uppgifter angående denna rätts ståndpunkt till den av honom berörda frågan vara tillfullo bestyrkta.

Det är att märka, att denna ståndpunkt innefattar en skärpning i jämförelse med den, som katolska kyrkan tidigare intagit. En kort historisk översikt av den kanoniska rättens ställning till de blandade äktenskapen torde här vara på sin plats såsom i flera hänseenden belysande för den nuvarande situationen.

De kyrkorättsliga reglerna om äktenskaps ingående fingo sin närmare utformning år 1563 genom det dekret av tridentinska mötet, som efter sitt begynnelseord plägar kallas Tametsi. Detta dekret riktar sig mot hemliga äktenskap, slutna genom kontrahenternas blotta samtycke med därpå följande äktenskapligt samliv, och påbjuder prästerlig medverkan vid äktenskaps ingående. Tametsi nämner överhuvud ingenting om kontrahenternas konfession. Frågan huruvida den här föreskrivna formen erfordras även för giltigheten av äktenskap mellan katolik och medlem av annat kristet trossamfund har av Rota romana, den påvliga domstolen, genom dom den 5 december 1696 för visst fall besvarats nekande. Olikhet i religion förklarades icke utgöra äktenskapshinder, blott båda kontrahenterna vore kristna, och då fråga vore om trakter, där katoliker levde samman med kättare, finge kyrkan godtaga den sedvanerätt, som där utvecklats sig, och tillerkänna laga verkan åt slutna äktenskapsavtal liksom åt andra borgerliga kontrakt. Samma ämne upptogs år 1741 till behandling i ett dekret av påven Benedikt XIV. Denna gång gällde det att för

*Ang.
skydd mot
samvetstvång
vid s. k.
blandade
äktenskap.
(Forts.)*

Ang.
skydd mot
samvelstväning
vid s. k.
blandade
äktenskap.
(Forts.)

Hollands och Belgiens vidkommande lösa frågorna om det tridentinska beslutets tillämplighet på äktenskap mellan kättare inbördes eller mellan katolik och kättare. Kättares inbördes äktenskap ansågos äga och även vid endera eller båda makarnas övergång till katolicismen behålla sin giltighet, även om den genom nämnda beslut påbjudna formen ej iakttagits. Vad åter angick äktenskap mellan katoliker och kättare, upprepades visserligen den skarpa förkastelsedom, som kyrkan tidigare fällt över sådana förbindelser, vilka prästerna uppmånades att på allt sätt söka förebygga, men om sådant äktenskap icke dess mindre kommit eller komme till stånd, skulle det gälla, oberoende av huruvida den tridentinska formen iakttagits. Den katolska maken ålades emellertid penitens och uppmånades att söka omvända sin make till den rätta tron. Undantag från det tridentinska beslutet har sedermera under 1700- och 1800-talen beträffande blandade äktenskap medgivits för stora delar av Tyskland. För övrigt är att märka, att det tridentinska beslutet ansågs gälla allenast där det blivit publicerat på landets språk eller kommit till regelmässig användning.

I detta sammanhang bör även framhållas, hurusom katolska kyrkans principiella ståndpunkt sedan gammalt varit den, att vid stiftande av äktenskap mellan katoliker och icke-katoliker prästen skall begränsa sig till att tillse, att ett enligt kanonisk rätt giltigt äktenskap kommer till stånd genom kontrahenternas i behörig ordning lämnade samtycke (*assistentia passiva*), men att han skall avhålla sig från att tillämpa kyrkans ceremoniel och meddela dess välsignelse. Från sistnämnda regel har dock dispens givits och kan även enligt den nya *corpus iuris* erhållas.

Kyrkans medverkan till sådana s. k. blandade äktenskap stod dock icke ens i nämnda begränsade form utan vidare öppen. Beträffande villkoren för sin medverkan anpassade sig kyrkan emellertid i betydande utsträckning efter tids- och ortsförhållandena. I sådana land, där kyrkans ställning av ålder var stark, krävde hon till varje blandat äktenskap påvlig dispens, som kunde medgivas allenast under förutsättning att allmänt väl krävde det och att den icke-katolska kontrahenten avsvor sitt kätteri. Där åter protestantismen slagit fasta rötter, såg sig påvemakten tvungen att uttryckligen eller tyst göra mer eller mindre vittgående eftergifter. Kravet på kätteriets avsvärjande kunde här ej upprätthållas och dispensrätten överläts åt biskoparna. Bland de villkor, som kyrkan strävade att upprätthålla, var kravet på barnens uppfostran i katolsk tro. Men även här förekommo icke blott tysta utan också uttryckliga eftergifter.

Den föregående översikten visar, att den katolska kyrkan ända fram till senaste tid erkänt giltigheten av blandade äktenskap, som ej blivit ingångna i kyrkans ordning och beträffande vilka kyrkan följaktligen ej varit tillförsäkrad möjlighet att upprätthålla sina villkor för befrielse från förbudet mot sådana äktenskap. Av sagda översikt inhämtas även, att kyrkan ej heller kunnat konsekvent upprätthålla det villkor för sin medverkan, som i detta sammanhang är av intresse — villkoret beträffande barnens katolska uppfostran. I båda dessa hänseenden har emellertid numera en skärpning inträtt.

Det år 1907 av Pius X utfärdade dekretet *Ne temere*, vilket trädde i kraft påskdagen den 19 april 1908, stadgade bland annat, att en romersk katolik endast inför romersk-katolsk präst kunde ingå giltigt äktenskap; anlidade han blott den civila formen eller präst i annat kyrkosamfund, blev hans äktenskap en nullitet, det äktenskapliga samlivet betraktades såsom en svår synd, som ådrog honom exkommunikation, och barnen räknades såsom illegitima. Denna regel gällde även de blandade äktenskapen, och prästen var här förbjuden att viga med mindre skriftlig förbindelse avgivits angående, bland annat, alla barnens katolska uppfostran. Härmed var cirkeln sluten: inga blandade äk-

tenskap utan medverkan av katolsk präst och ingen sådan medverkan utan garantier för att alla barnen blevo katoliker. Detta dekret synes emellertid knappast hava varit avsett att med stränghet upprätthållas. Redan 1908 medgav påven lättnader för Tyskland och sedermera även för Ungern med flera länder.

Av den inledningsvis lämnade redogörelsen för hithörande regler i den sedan 1918 gällande nya corpus iuris framgår, att denna i huvudsak intager samma ståndpunkt som *Ne temere*. Och åtskilliga tecken tyda på att det denna gång är meningen att strängt upprätthålla reglerna. I en år 1923 av Tysklands ärkebiskopar och biskopar utfärdad instruktion för prästerna uppmanas dessa att på taktfullt sätt »kyrkligt rekonciliera de i icke-katolsk ordning slutna blandade äktenskapen, vilka sedan pingsten 1918 sakna kyrklig giltighet». Under de tolv år, som förflutit, sedan det nya lagverket trädde i kraft, hava, såvitt jag kunnat utröna, inga lättnader medgivits vare sig för vissa landsdelar eller för enskilda fall. Hela denna fråga har därmed kommit i ett nytt läge, som synes göra det nödvändigt att taga under övervägande, huruvida icke den svenska lagstiftningen på hithörande område bör undergå vissa ändringar.

Giftermålsbalkens regler om äktenskaps ingående vila på valfrihetens princip. För de normala fallen, då båda kontrahenterna tillhöra svenska kyrkan, står valet mellan vigsel inom svenska kyrkan och borgerlig vigsel. Tillhöra båda ett trossamfund, vars prästerskap erhållit Konungens tillstånd att förrätta vigsel, äga de trolovade välja mellan vigsel inom detta samfund och borgerlig vigsel. Om endera tillhör främmande kristet trossamfund med vigselrätt och den andra tillhör annat sådant samfund eller och svenska kyrkan, skall det enligt giftermålsbalken stå dem fritt att låta sig vigas inom ettdera samfundet eller att anlita den borgerliga formen. Enligt Kungl. Maj:ts resolution den 25 januari 1895 äger den romersk-katolska kyrkans prästerskap att »under lagligen gällande villkor och bestämmelser vigsel med laga verkan förrätta». Denna resolution förblev i gällande kraft, då valfrihetens princip infördes genom 1908 års lag om äktenskaps ingående och därifrån upptogs först i 1915 års lag om äktenskaps ingående och upplösning och slutligen i nya giftermålsbalken. Huru det tidigare i verkligheten ställt sig med kontrahenternas valfrihet, då endera av dem tillhört romersk-katolska kyrkan, må lämnas därhän; uppenbart är, att med den ståndpunkt katolska kyrkan intager sedan 1918, valfriheten i sådana fall oftast är illusorisk. Den katolska kontrahenten är vid äventyr av exkommunikation förbjuden att anlita annan vigselform än den katolska, och då något motsvarande hot ej vilar över hans medkontrahent, ser denne senare sig oftast tvungen att falla undan. Det blir med andra ord icke kontrahenternas fria val utan den katolska kyrkorätten, som bestämmer valet av vigselform. En konflikt föreligger mellan svensk lag och kanonisk rätt, och i tillämpningen blir det den senare, som faller utslaget. Det är uppenbarligen ej tillbörligt, att svenska rättsgrundsatsar på detta sätt bringas ur funktion och få stå tillbaka för ett främmande trossamfundsnormer.

Redan det nu sagda synes mig påkalla en undersökning, huruvida den romersk-katolska kyrkan fortfarande bör få tillgodonjuta rätten att med laga verkan förrätta vigsel, då endera kontrahenten tillhör annat samfund. Men även andra skäl tala för önskvärdheten av en dylik undersökning. Då svensk lag medger vigfels förrättande inom främmande trossamfund, är syftet att låta äktenskapet bringas till stånd i en av kontrahenterna eftersträvad högtidlig kyrklig form. Om endera kontrahenten icke är katolik, är det emellertid den katolske prästen förbjudet att använda de kyrkliga ceremonierna och akten får icke förrättas i kyrkan. Akten skall sålunda principiellt icke hava karaktä-

*Ang.
skydd mot
samvetstväng
vid s. k.
blandade
äktenskap.
(Forts.)*

*Ang.
skydd mot
samvetstvång
vid s. k.
blandade
äktenskap.
(Forts.)*

ren av högtidlig kyrklig akt, och prästens medverkan begränsar sig till vad med den kanoniska terminologien plägar betecknas såsom assistentia passiva. Tvärt emot den svenska lagens mening etableras sålunda här ett slags vigsel av lägre valör. Biskopen kan visserligen medgiva tillämpning^a av kyrkans ritus, men ej i full utsträckning, i det att mässa ej får förekomma. Dessa regler angående vigselformen äro tydligen påverkade av bestraffningssynpunkter och jag finner häruti ytterligare ett skäl emot deras officiella erkännande från svensk sida. Större vikt tillmåter jag emellertid ett annat argument, och därmed är jag inne på den ärade interpellantens tankegång.

Då 1873 års dissenterlag medgiver makarna att i viss ordning träffa avtal om barnens uppfostran i evangelisk-lutherska läran eller i främmande tros-lära, som en av dem bekänner, är, på sätt interpellanten framhållit, lagens mening uppenbarligen, att frågan om avtalets innehåll skall vara makarnas ensak, att de skola äga ordna denna angelägenhet efter sin fria vilja. Genom att låta det katolska prästerskapet behålla rätten att viga katolik vid icke-katolik, även sedan uppmärksamheten blivit fästad vid de kanoniska reglernas nuvarande innebörd, kommer lagstiftaren emellertid även på denna punkt i strid med sig själv. Enligt dessa regler kan vigselrätten överhuvud ej tagas i bruk, utan att bindande avtal träffats, att alla barn i äktenskapet skola göras till katoliker. Den katolska prästen äger icke, även om han själv skulle vilja det, taga hänsyn till den icke-katolska kontrahentens samvetsbetänkligheter och krav på andlig frihet för sig och sina barn; dennes totala underkastelse är priset för prästens medverkan, varförutan återigen den katolska kontrahenten utsätter sig för sin kyrkas bannstråle. Den omständigheten att enligt dissenterlagen avtalet för att bli gällande måste upprättas före vigseln och uppvisas för vigselförrättaren innebär, sammanställd med den förlånade vigselbehörigheten, ett slags statlig auktorisation av detta för svensk och luthersk anda motbjudande samvetstvång.

Om katolska kyrkans vigselrätt begränsas i så måtto, att nämnda kyrka fränkännes rätt att viga i sådana fall, då allenast ena kontrahenten tillhör kyrkan, lärers följden bliva, att äktenskap mellan katolik och icke-katolik här i landet komma att slutas genom borgerlig vigsel. Om enligt svensk lag den katolska formen icke vidare erkännes, torde det nämligen enligt kanonisk rätt bli medgivet för den katolska kontrahenten att anlita den borgerliga formen. En följd av lagens ändrade ståndpunkt blir också, att avtal om barnens uppfostran för att bli bindande måste före vigseln uppvisas för den borgerliga vigselförrättaren.

Frånsett den principiella betydelsen därav, att den svenska lagstiftningen icke vidare kan sägas auktorisera ett sådant tvång, varom här är fråga, torde på den nu anvisade vägen även från praktisk synpunkt åtskilligt vara vunnet. Det ligger visserligen i sakens natur, att de samvetskonflikter, varom här är fråga, aldrig kunna fullständigt hävas genom lagstiftningsåtgärder. All sannolikhet talar också för att det katolska prästerskapet även i fortsättningen kommer att söka hävda sin kyrkas grundsatser. Särskilt är härvid att märka, hurusom den kanoniska rättens krav på vigsel inför katolsk präst icke bortfaller, därför att kontrahenterna med kyrkans begivande anlitat den borgerliga formen i syfte att tillförsäkra sig den borgerliga lagens erkännande av förbindelsen. Greppet om kontrahenternas vilja blir dock mindre fast än förut.

Det är emellertid möjligt, att en närmare undersökning av saken kommer att utvisa, att det avsedda syftet icke kan vinnas på den nu angivna vägen. Man lär då bli nödsakad upptaga till prövning frågan om den romersk-katolska kyrkans vigselbehörighet överhuvud taget och villkoren för densamma.

Att fatta bestämd position i den ytterst svåra frågan om lämpligaste vägen att vinna rättelse i det av interpellanten påtalade missförhållandet är givetvis ej möjligt utan en närmare utredning i ämnet. I religionsfrihetssakkunnigas betänkande angående vidgad rätt till utträde ur svenska kyrkan och särskilt i det däri framlagda förslaget till ändring av dissenterlagens regler om barnens ställning i konfessionellt hänseende har frågan upptagits till övervägande. Möjligen bör emellertid densamma göras till föremål för en självständig utredning, då dess sammankopplande med en rad andra frågor är ägnad att fördröja dess lösning.

Jag vill i detta sammanhang erinra om att, såsom framgår av nyssnämnda betänkande, spörsmålet om undanröjande i möjligaste mån av det i interpellationen berörda missförhållandet redan på 1890-talet upprepade gånger varit föremål för överväganden i riksdagen utan att man kunnat komma till enighet om lämpligaste vägen för målets uppnående.

Av vad nu anförts torde framgå, att jag utan tvekan anser mig kunna jakande besvara interpellantens första fråga, men att jag däremot icke ser mig i stånd att nu, närmare än som skett, angiva vilka åtgärder, som lämpligen böra vidtagas för vinnande av det avsedda syftet.

Herr Hellberg: Herr talman! För det mycket utförliga och klagörande svar, som herr statsrådet nu har haft vänligheten att giva på mina frågor, anhåller jag att till honom få framföra mitt värdsamma och förbindligaste tack. Jag tror, att detta svar skall komma att utöva en hälsosam verkan.

Den fråga, som det här gäller, intresserar ju inte något större antal i vårt land. Den intresserade sålunda inte heller mig själv, förrän jag under min tidningsmannaverksamhet händelsevis kom att stöta mot den i ett konkret fall. Jag fick därvid en mycket stark förnimmelse av något, som inte hörde varken vår tid eller vårt land till, något föräldrat, medeltidsmässigt eller i varje fall något icke-svenskt, något utländskt. Det stämde dock med den uppfattning jag förut haft av katolicismen som något av den moderna kulturen för länge sedan övervunnet, en primitiv övertro, som i grunden står främmande för det centrala i kristendomen. Men jag tvangs att inse, att denna övertro inom en viss, låt vara liten, sfär även hos oss är ett fullt aktuellt och att den i sina verkningar våldför sig på den samvetsfrihet, som vi i vårt land lyckats förverkliga så långt, att den väl kan sägas utgöra vår andliga livsluft.

Denna samvetsfrihet är ofattlig för en troende katolik. En sådan är med en för oss åter ofattlig sannskyldig kadaverlydnad — jag begagnar detta bekanta uttryck — underkastad sin kyrka, vilken för honom är en ofelbar uppenbarelse av Guds vilja. Kyrkan är hans samvete — något eget har han inte eller, om han har det, tillmäter han det i varje fall ingen betydelse. Som en väl drillad kyrkans soldat utför han utan att blinka varje dess order till punkt och pricka.

I fråga om barnen i blandade äktenskap fordrar den katolska kyrkan, som i svaret utförligt framhållits, att en katoliks barn skola bli katoliker, Roms andliga undersåtar. Naturligtvis kan det tänkas, att en enskild katolik, särskilt om han eller hon är förblindad av kärlek, glömmer att hävda denna fordran. Men den katolska kyrkan har präster, som inte glömma det, och till yttermera visso äro de, såsom i svaret visats, genom den kanoniska lagen ålagda att vaka över att kontrahenterna i blandade äktenskap, där den ena är katolik, ingå ett skriftligt avtal om barnens katolska uppfostran. Det är som sagt villkor för katolsk vigsel, och denna vigsel är som bekant den enda för en katolik giltiga.

Då vår dissenterlag tillåtit en sådan förbindelse, har det skett närmast i

*Ang.
skydd mot
samvetstvång
vid s. k.
blandade
äktenskap.
(Forts.)*

*Ang.
skydd mot
samvetstving
vid s. k.
blandade
äktenskap.
(Forts.)*

syfte att ställa bekännare av annan lära fria gentemot statskyrkan. Det är sålunda en bestämmelse till skydd för tros- och samvettsfriheten. Men denna bestämmelse utnyttjas av katolicismen påpassligt som ett medel till samvetstving. Den protestantiska kontrahenten i ett äktenskap med en katolik skall tvingas att uppgiva sin rätt över sina barns uppfostran för den katolska kyrkans anspråk på herravälde över dem. Så förvandlas ett stadgande, som avser att hävda vår religiösa tolerans, till ett verktyg för den katolska intoleransen. Denna utnyttjar bokstaven i vår dissenterlag till att döda dess anda. Och för att utföra detta dåd drar den sig inte för att tränga in på ett område, som borde vara fridlyst för främmande inblandning, det intima förhållandet i familjen mellan makar inbördes och mellan dem och deras barn.

Hur långt den katolska kyrkan och dess officiella tjänarens hänsynslöshet på detta område kan gå, när de känna sig säkra och inte hämmas av andra hänsyn, belyses av ett fall ur verkligheten, som en person med utsatt namn för någon tid sedan berättat i en av huvudstadens tidningar. Han anförde bland annat följande:

Vid ett besök i den amerikanska västern för några år sedan träffade jag en landsman, som var gift med en katolsk kvinna av sydtysk extraktion. Det äktenskapet hade haft alla möjligheter att bli lyckligt, enligt vad mannen försäkrade, men det hade i stället blivit motsatsen till följd av den katolske själasörjarens inflytande för att icke säga oförsämda närgångenhet. Den äkta mannen berättade, att hans hustru besökte prästen mer än en gång i veckan, och att prästen återgäldade besöken lika ofta. Vid dylika tillfällen spelade mannen ingen roll. Hustrun och prästen sutto och talade om barnens uppfostran, som om mannen i huset icke funnits till. Det enda de kunde nedlåta sig att fråga honom var, om han frivilligt samtyckte till att kosta på barnen den och den uppfostran i det och det katolska prästseminariet. Han existerade aldrig för sin hustru, när prästen var närvarande. »Jag har aldrig varit särskilt kyrkligt intresserad», slutade min landsman, »men det kan icke hjälpas, att jag nu blivit det i ren oppositionslystnad mot de jesuitiska och närgångna katolikerna, och min enda fromma önskan i detta sammanhang är, att ni därhemma i Sverige skola vara på er vakt mot alla katolska försök att få inflytande där. Och vad dig själv beträffar, så akta dig för att göra samma dumhet som jag. Gift dig hellre med en kinesisk eller en japansk kvinna; ja, gift dig hellre med en afrikansk negress än med en katolik — — —»

Så där obesvärat uppträda naturligtvis inte de katolska prästerna här i landet. Men, varför? Mäntro, lusten fattas? Det är tillåtet att något betvivla den saken. Förklaringen torde nog snarare vara att söka däri, att de inte våga. De ha mycket fin känsla för vad som går an och för vad som inte går an. De och deras kyrka skicka sig smidigt efter förhållandena. Här uppträda de därför mycket försynt och vilja gärna väcka intryck av förföljda oskulder. Klokheten bjuder det. Men där de inte behöva ålägga sig något sådant tvång, bruka de en helt annan ton.

Jag har fått mig tillsänt ett nummer av en katolsk tidning i Sydtyskland, som upptagit och bemött en insändare av ärkebiskop Nathan Söderblom. Detta blad nekar sig just ingenting i fråga om kraftiga uttryck. Sverige beskylls för genomgående intolerans, och ärkebiskop Söderblom behandlas inte just mycket bättre än en simpel lögnare. Jag skall tillåta mig bara att anförda ett par uttryck ur en artikel i denna tidning som svarar på den Söderblomska insändaren, vilken — det behöver inte sägas — är hållen i en alltigenom taktfull och försynt ton. Det säges strax i början på repliken, att till dessa Nathan Söderbloms utläggningar är i allmänhet att säga, att ett nästan otroligt försök att vilseföra offentligheten föreligger (»ein fast ungläublicher Versuch, die Öffentlichkeit irre zu führen vorliegt»). Det säges strax därefter, att

den svenska kyrkobeskattnings hela utvecklingshistoria beslår Söderbloms tydningsförsök med lögn («straft Söderbloms Deutungsversuch Lügen»). För att taga ett tredje uttalande heter det beträffande vad Söderblom anför i fråga om tvånget för även katoliker att vid giftermål anmäla sig hos en svensk präst, att detta är en skicklig blandning av sanning och osanning i syfte att vilseleda («eine geschickte Vermischung von Wahrheit und Unwahrheit zu Zwecke der Irreführung»). — Således beskylls han direkt för att avsiktligt vilja vilseföra allmänheten.

Sådana uttryckssätt skulle inte ens Göteborgs Stiftstidning tillåta sig mot ärkebiskopen. Men det kan inte skada att för svensk offentlighet återgiva dessa katolska utfall, som inte äro avsedda att bli kända här. De visa, vars andas barn vi här ha att göra med, och det är nyttigt att känna sina motståndare. Ty genom sin av den romerska kyrkan påbjudna tvångsaktion mot svenska medborgares rättigheter bli de katolska prästerna med nödvändighet våra motståndare.

Mig upprör det, att svenska medborgare för sin tros- och samvetsfrihet inte skola få åtnjuta det skydd, som vår lag avser att tillförsäkra dem, och ett tillstånd, som möjliggör en sådan kränkning av deras rätt, bör inte få fortbestå. Rättelse bör eftersträvas och så vitt möjligt åstadkommas.

Det är mig därför en stor tillfredsställelse att erfarra, att herr statsrådet synes dela denna min uppfattning. Jag fäste mig vid det i svaret förekommande uttalandet, att en undersökning i saken synes av förhållandena påkallad. Huruvida den väg till frågans lösning, som herr statsrådet antytt, kan visa sig framkomlig, skall jag naturligtvis inte tillåta mig uttala någon mening om. Det är, som det påvisas i svaret, en ytterst svår sak, som det här gäller. Det förefaller dock, som om den föreslagna lösningen hade rätt stor sannolikhet för sig. För min ringa del har jag ju också haft mina små funderingar, och jag har även konfererat med en framstående rättslär. Denne hade ett uppslag, som synes mig värt att också komma under omprövning. Han tyckte, att till dissenterlagens § 6, där det stadgas, att före vigseln skriftligen avfattat och för vigselförrättaren uppvisat avtal om barnens religiösa uppfostran skall vara gällande, borde kunna göras ett tillägg av ungefär följande lydelse: »Sådant avtal skall dock icke gälla, där någondera parten tillhör ett religiöst samfund, som enligt sin ordning för vigselns meddelande uppställer kravet, att barnen skola i dess lära uppfostras.» — Ett dylikt tillägg borde väl också vara ägnat att stänga för tvångstrafiken.

När sålunda nu åtgärder övervägas för att hejda denna trafik, bör, synes det mig, uttryckligt betonas, att det sker i tros- och samvetsfrihetens intresse. Ett samfund som förnekar fördragsamhetens *ömsesidighet* och utnyttjar en till skydd för denna ömsesidighet stiftad lag som medel att kränka den, kan och får inte tillerkännas den rätt, för vilken just ömsesidigheten utgör en förutsättning. Genom att utestängas från denna rätt hindras det att kränka samvetsfriheten, och en dylik förebyggande åtgärd är då ett verk i denna frihets tjänst.

Såsom jag i min interpellation och herr statsrådet sedan i sitt svar framhållit, är det ovisst, hur mycket som kan nås på lagstiftningens väg. Men ett *försök* bör göras, och det är, jag upprepar det, glädjande, att statsrådet också funnit, att saken kräver utredning. Jag tillåter mig då också uttala den förhoppningen, att en sådan utredning skall komma till stånd och det *så snart som möjligt*.

I denna sak är jag förvissad att den svenska folkopinionen är mycket enhällig. Praktiskt taget är saken inte stor, men principiellt är den betydelsefull. Vad det gäller är nämligen, huruvida svenska medborgare skola vara lagligen underkastade den kanoniska lagen. Om de själva frivilligt giva sig under den blir naturligtvis deras ensak. Men det kan fordras, att de inte skola kunna

Ang.
skydd mot
samvetstväng
vid s. k.
blandade
äkenskap.
(Forts.)

*Ang.
skydd mot
samvetstvång
vid s. k.
blandade
äktenskap.
(Forts.)*

tingas att böja sig under dess krav. I Sverige skall råda svensk och inte romersk rätt — därom äro vi väl alla ense.

Herr Norling: Herr talman! Man måste naturligtvis utan ringaste tvekan ge interpellanten fullkomligt rätt, när han med indignation vänder sig emot de tendenser till samvetstvång, som framträda inom den romersk-katolska kyrkan, speciellt på här ifrågavarande område, och som bland annat yttra sig däri, att man på det hållet söker skapa garantier för att barn, som ha fötts i så kallade blandade äktenskap, bli uppfostrade i den katolska trons bekännelse. Interpellanten har säkerligen också rätt däri, att man bör söka finna något korrektiv mot detta samvettsförtryck.

Men jag måste nog i det sammanhanget säga, att det givetvis alltid måste uppstå kontroverser mellan de båda kontrahenternas samveten, för så vida man skall våga räkna med, att både den katolska och den protestantiska kontrahenten håller sig med ett i funktion statt samvete med konfessionell betoning. För min ringa del måste jag också framhålla, att jag inte kan finna någon rimlig anledning att utan vidare omständigheter giva det protestantiska samvetet en företrädesrätt framför dess eventuella antagonist, det katolska samvetet. Ville man ge båda parterna en fullständigt likartad och likaberättigad ställning, så måste man uppenbarligen föreskriva, att inga barn få uppfostras i någon som helst trosbekännelse. Men jag förmodar, att ingen enda bland den rena evangeliska lärans vapendragare ett enda ögonblick reflekterar på att dra så radikala konsekvenser. Om man vill isolera just de få fall som avses i interpellationen — interpellanten har ju själv betonat, att det gäller ett relativt litet antal fall — så kan man ju mycket väl finna det önskvärt att åvägabringa botemedel mot den tråkiga situation, som uppstår när den icke katolska parten i ett blandat äktenskap utsättes för påtryckningar i avsikt att förmå honom att infria sina tidigare givna utfästelser. Men jag kan uppriktigt sagt icke förstå, att samhället äger eller ens kan skaffa sig något maktmedel, för så vida man inte vill gå den av mig nyss antydda vägen till en radikal lösning av ett mycket större problem än detta. Man kan t. ex. tänka sig, att det genom lag bestämmes, att de här ifrågakomna uppfostringsförbehållen icke få tillmätas någon laga kraft. Man kan gå ett steg längre och fråntaga det katolska prästerskapet rätten att med laga verkan förrätta vigsel, ja, man kan till och med bestämma, att endast borgerlig vigsel tillerkännes laga verkan. Men det skall säkerligen snart visa sig, att även de mest radikala åtgärder av dylik typ skola bli fullkomligt verkningslösa, åtminstone med hänsyn till det, som man genom dessa åtgärder avser att vinna.

Om man t. ex. skulle gå den väg, som herr statsrådet syntes vilja i första hand anvisa, skulle man ju inte därmed ha garderat sig emot de katolska prästernas möjligheter att öva tvång på de katolska trosbekännarnas samveten. Herr statsrådet erkände också mycket riktigt, att det möjligen skulle visa sig, att det avsedda syftet icke kan vinnas. Jag tror för min del icke det är nödvändigt att göra den reservation, som ligger i ordet »möjligen». Jag räknar med, att detta alldeles säkert kommer att visa sig, ty de katolska prästerna äro inte så naiva, att de inte snart nog upptäcka kryphålen i en sådan lagstiftning, som här ifrågasatts. Interpellanten å sin sida ville rekommendera bland annat ett tillägg till redan gällande lagbestämmelser av innehåll, att ett dylikt avtal om uppfostringsförbehåll icke skulle tillåtas gälla under vissa av honom närmare angivna förutsättningar. Han trodde, att tillkomsten av en sådan bestämmelse skulle stänga tvångstrafiken. Jag vågar inte dela en sådan optimistisk förhoppning, eftersom tvångstrafiken, utövad från katolskt håll, mycket väl lär kunna de underjordiska vägarna och vet, att även dessa vägar kunna leda till målet.

De katolska bekännarnas lydnadsplikt mot sin kyrka är ju så stark, att den inte får behöva stödet av något skrivet dokument, och så ovillkorlig, att den inte får hänsyn till världsliga myndigheters föreskrifter och åtgöranden. Hur man än vill lagstifta, skall den katolska kyrkopolitiken alltid finna utvägar att neutralisera de verkningar, som lagstiftningen har avsett. Och detta förhållande kommer att bestå, så länge som det ännu finns människor, som sätta sin kyrkas anspråk framför de rent mänskliga hänsynen.

Jag måste alltså komma till det resultatet, herr talman, att varje meningsutbyte i denna fråga kommer att bli en strid om påvens skägg, så länge människorna ännu ha kvar sin gamla och till synes ganska outrotliga benägenhet att låta infånga sitt sunda förnuft under trons lydno.

Föredrogos, men bordlades änyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets utlåtande nr 28, statsutskottets utlåtanden nr 136—142, sammansatta stats- och bankoutskottets utlåtanden nr 1 och 2, bevillningsutskottets betänkanden nr 22—24, andra lagutskottets utlåtanden nr 32 och 33 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 64—69.

Vid föredragning av jordbruksutskottets memorial nr 70, angående kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag för vissa föranstaltanden för ortsbefolkningen i östra Norrbotten, godkändes den i detta memorial föreslagna voteeringspropositionen.

Herr **Bergman** erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! I en den 11 september 1924 dagtecknad skrivelse gjorde svenske konsuln i Antwerpen generalkonsul Harald Petri hos ministern för utrikes ärendena en framställning, vari påpekades hurusom svenska sjömän i vissa utländska hamnar utsättas för de största faror till liv, hälsa och egendom, faror, som torde kosta flera sjömän livet än själva det farofyllda yrket i och för sig under färderna på havet. I skrivelsen framställdes vissa förslag till ändring av gällande sjömanslag i syfte att närma den svenska lagstiftningen till den som gäller för England och vissa andra stora sjöfartsnationer, så att sjömannens intjänade penningar skulle bättre kunna bevaras åt honom och sjömannen skyddas för den utplundring som nu år efter år på upprörande och ofta rent brottsligt sätt äger rum i ett flertal stora hamnstäder i utlandet.

Skrivelsen överlämnades den 28 september 1925 till handelsdepartementet. De alltjämt i oroväckande antal inträffande olycksfall, farliga sjukdomsfall och dödsfall, som i många utländska hamnar drabba svenska sjömän genom det i system satta berusnings- och utplundringssystem, som där får florerat och vars upphörande icke står i svenska statsmakernas skön att åstadkomma, föranledde vid 1929 års riksdag ett stort antal folkrepresentanter i riksdagens båda kamrar att motionera om viss ändring av sjömanslagen i det ovan angivna syftet. Det har nämligen ådagalagts att orsaken varför nordiska sjömän i så mycket större proportionellt antal än andra nationers sjömän råka ut för den ovannämnda systematiska utplundringen och därmed i samband stående olycksöden ingalunda är någon mindervärdighet eller något större lättsinne hos nordborna, utan i väsentligaste mån den omständigheten att enligt nu gällande nordiska sjömanslagstiftning praktiskt taget hela den intjänade hyran omedelbart kan utbetäckas under uppehåll i de nämnda hamnarna. Resultatet av många månaders hårt arbete och ofta med största hjältemod utförda bragder på havet försvinner därigenom ej sällan på några timmar eller dagar, varefter

*Ang.
skydd mot
samvetstvång
vid s. k.
blandade
äktenskap.
(Forts.)*

*Interpellation
ang. åtgärder
till svenska
sjömans skydd
vid vistelse i
främmande
hamnar.*

*Interpellation
ang. åtgärder
till svenska
sjömäns skydd
vid vistelse i
främmande
hamnar.*

(Forts.)

de utblottade offren av dem som riktat sig på deras bekostnad lämnas åt sitt öde. Det är miljoner, som årligen berövas våra sjömän på detta sätt. De av dem, som ha kraft och energi nog att uppsöka de svenska konsulaten, få sedan omhändertagas, vårdas på sjukhus eller hemsändas på statens bekostnad, vilket under de senare åren har kostat svenska staten i medeltal c:a 100,000 kronor om året. Men många gå också under och försvinna spårlöst.

De skäl, som motionärerna anfört, ansågos av första lagutskottet värda allt beaktande, och utskottet förklarade sig dela motionärernas önskan om förbättring i anmärkta hänseenden. Utskottet ville emellertid ej tillstyrka omedelbara lagstiftningsåtgärder, framför allt på den grund att det icke fann lämpligt att, innan den utredning som på grund av generalkonsul Petris skrivelse påginge bragts till slut, riksdagen beslöte en lagändring eller gjorde något mer bestämt uttalande i frågan.

Andra kammaren anslöt sig till utskottets utlåtande, under det första kammarrens godkände en reservation, vari bl. a. positivt uttalades att »den olikhet, som föreligger mellan Sverige och vissa andra sjöfartsnationer i fråga om hithörande lagstiftning och de svenska sjömännens därav följande relativt rikligare penningtillgång vid landbesök i främmande hamnar, synes hava gjort de svenska sjömännen till föremål för en uppmärksamhet av farligaste art, som ofta lett till skada för dem och även vållat statsverket förluster.» Det uttalades vidare att »det med säkerhet torde kunna förväntas, att den — — — — — igångsatta utredningen snarast möjligt skall bringas till slut och att Kungl. Maj:t därefter kommer att för riksdagen framlägga det förslag, som av utredningen må kunna föränledas».

Mer än ett år har nu förflutit sedan dessa uttalanden gjordes, och det är snart fem år sedan utrikesdepartementet överlämnade den för nära sex år sedan ingivna betydelsefulla skrivelsen till handelsdepartementet. Växlande regeringar ha sedan dess suttit utan att, såvitt känt är, utredningen ännu blivit fullbordad, men i synnerhet sedan fjolårets riksdag genom båda kamrarnas beslut måste anses ha efterlyst ett snarast möjligt framträdande resultat, torde man ganska allmänt ha väntat något initiativ i denna viktiga fråga i form av proposition vid innevarande års riksdag eller i varje fall ett tillkännagivet resultat av den långvariga utredningen.

Jag får därför nu vördsamt hemställa om kammarens benägna tillstånd att till statsrådet och chefen för k. handelsdepartementet få framställa följande spörsmål:

1) När kan det förväntas, att den inom handelsdepartementet år 1925 igångsatta utredningen med anledning av generalkonsul Petris framställning angående åtgärder till skydd för svenska sjömäns liv, hälsa och egendom vid vistelse i främmande hamnar blir fullbordad?

2) Anser herr statsrådet, att de åtgärder, som vidtagits av postsparbanken för att underlätta och uppmuntra sjömäns insättning av en del av sin intjänade hyra, samt de förslag, som framkommit om åtskilliga på främmande staters ovissa åtgärder beroende förbättringar av förhållandena i hamnstäderna, äro av den art, att de kunna förväntas verksamt avlägsna det väsentliga av de överklagade olägenheterna?

3) Om så icke är fallet, är herr statsrådet betänkt på att förbereda någon på svenska statsmakter beroende verksamt åtgärd i syfte att det nuvarande, i praktiskt sett oförminskad grad fortgående förödandet av svenska sjömäns liv, välfärd och tillgångar måtte hejdas?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågasvarande spörsmål finge framställas.

Efter föredragning av ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag nr 501, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 5, i anledning av väckt motion angående avtal om löne- och arbetsvillkor för den civila personalen vid truppförbandens intendenturverkstäder, beslöt första kammaren hänvisa detta ärende till sitt andra tillfälliga utskott.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets memorial 29, med förslag till skrivelse angående utredning rörande ändring av § 7 riksdagsordningen;

bevillningsutskottets betänkanden och memorial:

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt tillämpning av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker;

nr 26, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utskottets betänkande nr 20 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utövanDET av statens tobaksmonopol jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 27, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utskottets betänkande nr 21 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om vissa ändringar i förordningen den 14 juni 1917 (nr 340) angående försäljning av rusdrycker, m. m., ävensom i ämnet väckta motioner; samt

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 7, i anledning av väckt motion, II:130, angående åtgärder till förebyggande av eldsolyckor vid biograf föreställningar.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.32 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
